Пісня про Давида Гурамішвілі

Розділи з поеми

Перед портретом Гурамішвілі

Ти, наче лелич сумовитий,
Над книгою в журбі стоїш,-
Дощами й грозами омитий,
Життєвим вихором прибитий,
Вже крил не зводиш, як раніш.

Був бранцем ти в краях чужинських,
Зазнав потали, горя й сліз,
І вітер лихоліть грузинських
На Україну аж приніс.
І в українські темні ночі
Ти засвітив огонь душі,
Зачувши, як перо шепоче:
Біду вітчизни опиши!

Думки про Грузію горіли
У тьмі ночей, як жар свічі.
І книгу, писану вночі,
Живлющі сльози обігріли,-
В душі гриміли і кипіли
Гарячих слів жаркі ключі.

В уяві світлій і бездонній
Зринали тіні з давніх днів —
Плакучі верби Тіріпоні1
Плачі грузинських матерів
І дні неволі, що прожив
Ти в дагестанському полоні.

Мандрівцю по шляху земнім!
До тебе думкою я лину,
Твоїх страждань страшні глибини
Не змірю словом я своїм,
Не зважу сліз тяжкі краплини,
Натхненням зроджені гірким!

Ти книгу заросив сльозами,
Омріяв кожен свій рядок.
Ось до твоїх я сторінок
Торкаюсь бережно руками,
І чую голос твій і крок,
Пронесений до нас віками,
І чую зойк твоїх думок,
Що зливсь, як хмарка, з небесами.

Я всі місця ті перейшов,
Де ти верстав путі стемнілі,-
Тебе оплакав би я знов,
Ридав би на твоїй могилі,
Коли б навіки не минув
Час лихоліть, пора зловісна.
Свободи й щастя досягнув
Твій рідний край, твоя вітчизна.

Перший друг

Це він тобі притулок дав,
Зродив у серці цвіт надії
І хлібом братньої Росії
Тебе гостинно частував.

Кінчилось вештання одчайне,
Ти дружній дім благословив,

І в хлібі руському вкусив,
Зерно братерства життєдайне.

Під крівлями російських хат
Ти друзів стрів палких і вірних,
Бо син степів є друг і брат
Для сина полонин нагірних.

Це він тобі і хліб, і мир
Приніс, щедротний в благодії,
Щоб ти шумів в степах Росії,
Як вітер карталінських гір.

Обидва ви біди зазнали,
Одне ярмо гнітило вас,
І обітницю дружби склали
Обидва ви на вічний час.

Ти братній хліб, здобутий в праці,
На все життя запам'ятав;
Як промінь сонця в сірій мряці,
Його ти піснею вславляв.

Цю пісню про братерство й згоду
Проніс в безсмертя мандрівник,-
І ось вона звучить навік
У серці вдячного народу.

В Москві

Ти збіг на гору й вражено зітхнув:
Перед тобою майоріло місто,
Колючий сніг з лиця ти втер порвисто
І мисль бентежну, мов крило, згорнув.

Морозний ранок грав у блискотінні
Узорних бань на безлічі церков,
Кремлівські мури простеляли тіні,-
За ними ти притулок свій знайшов.

Доми, сповиті в снігові запони,
Хрести, церкви — від них аж сліпнув зір.
Відлунював недільним дзвоном шир,
І з дзвонами перегукались дзвони.
Як білий мох, м'які сніги оці!
Твій шлях кінчився. Дні надходять гожі.
Строкаті сани, на кубельця схожі,
Летять і лунко дзвонять бубонці.

Дахи будинків клуботяться димом,
І тереми в морозній мріють млі.
Мандрівника оточують незримо
Ліси його далекої землі.
Пливе над містом мідне брязкотіння,
То задзвенів лункий кремлівський дзвін,
Збудив луну в грузинськім серці він
І на устах збудив благословіння.

Надії в серці воскресають знов —
Приборкує старі жалі прибулець.
Вслухаючись у шум московських улиць,
Ти з пагорба до міста увійшов.
Минувши Кремль та Іверську каплицю,
Тамуючи душі ясний порив,
Пройшов крізь всю прославлену столицю
І в дім Вахтанга радісно вступив.

Три голоси

Хрущі гудуть між верховіть рясних,
Встеляють землю надвечірні тіні,
Промчав раптовий вітер по долині
І на могилі, мов козак, приліг.

А ти вслухався, як дзвенять навкруг
Пісні Росії й українські співи,
І дзвоном їхнім сповнився твій слух,
І пробудився дар співця чутливий.

Ти звуки ці, високий їх політ,
Їх грім, мов гуркіт скреснутої криги,
Вловив і вклав в рядки своєї книги,
Зогрітої натхненням зрілих літ.

Російський спів, могутній і орлиний,
Ти з голосами рідними зливав
І милозвучну пісню України
З грузинською душею поєднав.

Ти їх сплітав у пісню триєдину,
Щоб в ній тризвучне почуття жило,
Яке б зміцняло змучену людину,
В шуканнях щастя світочем було.

Почув ти справді клич життя живого,
Незборні крила в книзі розпустив
І з дужим шумом вітру степового
Дзвенючий шум гірських потоків злив.

Три голоси ти поєднав і згодив,
І в їх вогонь своє перо вмочав.
Твій спів, натхненний співом трьох народів,
Братерство їхнє вперше оспівав.

Сад

Давид вирощав сад.
Давид Гурамішвілі

До батьківщини ти звертаєш очі,
І, руки схудлі простягаєш ти.
Від холоднечі, темряви й сльоти
Душа зболіла й змучена тріпоче.

Вогненнокрилий, ти в потоці сліз
Співав хвалу далекій батьківщині,
На Україну вірш свій переніс.
Грузинський сад зростив на Україні.

В саду плекав ти дерево пісень,
Зібрав багато золотого плоду.
І ці плоди своїх жарких натхнень
Великий садівничий дав народу.

Ти соком серця власного живив
Насіння, в Картлі зібране тобою,
І рідний край твій сад благословив,
Де цвіт кропився кров'ю, як росою.

На деревах співучий стигнув плід,
Не зов'явав троянди цвіт нетлінний.
При вході в сад ти, мандрівець незмінний,
Стояв, народу вказуючи вхід.

Хоч ти згинавсь од злої хуртовини,
Як гнеться кущ од зимових хурдель,
Але твій сад, мов гордий корабель,-
Крізь бурі літ поплив до батьківщини.

Розкішний сад нам шелестить листьми,
Плодами сяє, пахощами віє.
Твоє життя в цім саді пломеніє,
Твою десницю прославляєм ми.

Давид Гурамішвілі шукає ладу
й голосу для пісні

На тебе кликав я у тишині нічній,
І з книги пролунав до мене голос твій.

Ти з піль життя збирав в'язки пісень розквітлих,
На тисячі ладів своїм пером співав.
Твої книжки — це сад, що повен звуків світлих,
Ти горе Грузії в ці звуки вримував.

Стозвучним гомоном твій сад лунає дзвінко,
Гудінням тихим бджіл і шумом верховіть;
До сонця кожен вірш, як соняшник, стримить,
Несеться крик зозуль із кожної сторінки.

З троянд пісенних строф злітає соловей,-
Палкими віршами він непокоїть душу,
А мудрий садівник стоїть біля дверей
І чути нам усім його свиріль пастушу.

Співання солов'я дзюркоче, як струмок,-
Ясніє в нас душа від цих живлющих звуків,
Що крукам тут робить? Творець не пустить круків,
Їх злого крякання в співучий свій рядок.

Але співець в журбі вирощував той сад,
В печалі й тузі жив поміж людей журливих

І слухав їх пісень, вчуваючи в цих співах
З піснями Грузії єдиний, спільний лад.

І сам він заспівав, та мусив пролунати
Цей спів без слухача, без відповіді — клич,
Бо хто з людей навкруг тоді міг розібрати
Печального співця незрозумілу річ?

Коли ж зустрінеться він з слухачем чутливим,
Що в сад його ввійде і слухатиме він,
Як пісня Грузії звучить у лад один
З піснями руськими і з українським співом?

Його зве дівчина, до Зубівки2 йдучи,
І квітку кидає, й сміється таємниче;
Його до себе знов каспійський вітер кличе,
Хурделя степова зове його вночі,

А серце все-таки могутньо поривається
Туди, до Грузії, до дальніх гір, туди...
До нього в гості йде душа Сковороди
І дружньо вкупі з ним хвалу землі співає.

Він, з Україною зримований навік,
Могутніми крильми шумить, мов шум діброви.
Як бджіл до вуликів, зібрав цей мандрівник
Слова своїх пісень братерства і любові.

Приписка до поеми

Я принесу тобі келих,
Налитий з потоку безсмертя.
Д. Гурамішвілі

Коли б ти узрів нашу даль величаву
І сяйво, що встало з грузинських садів,
І землю, барвисту та пишну, мов паву,-
О як би співав ти і як би радів!

Ти б дружбу, яку прославляв Руставелі,
В любові братерських народів одчув,
Ти слухав би співи Росії веселі
І в Зубівці пісню Арагви почув.

Ти б сонце побачив з узгір Зедазені,
До себе ти скликав би вірші свої
І змовив їм: "Витріть ви сльози стражденні!
Любов'ю втішають нас рідні краї.

Ми в серці народному знов оживаєм,
Нас живить безсмертя невпинний потік,-
Так сяйте ж плодами, зростайте врожаєм
І падайте зерном добірним на тік!

Серця України й Росії навіки
З'єдналися з серцем грузинських братів.
Як спільники вірні, як друзі великі,
Ми ділимо хліб перемог і трудів".

---

1 Тіріпоні — селище в Карталінії,
батьківщині Гурамішвілі.
2 Біля села Зубівка на Миргородщині був маєток
де жив і вмер Д. Гурамішвілі.

Перекладач: Микола Бажан